

Bartosz Nowakowski

"L'immaturità psico-affettiva e matrimonio canonico (can. 1095, 2-3 CIC)", Angelo Amati, Città del Vaticano 2009 : [recenzja]

Ius Matrimoniale 15 (21), 251-255

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**ANGELO AMATI, *L'IMMATURITÀ PSICO-AFFETTIVA
E MATRIMONIO CANONICO (CAN. 1095, 2-3 CIC),
STUDI GIURIDICI LXXXV, LIBRERIA EDITRICE
VATICANA, CITTÀ DEL VATICANO 2009, s. 216***

Nakładem wydawnictwa Libreria Editrice Vaticana ukazał się w połowie roku 2009 kolejny, 85. tom słynnych i niezwykle cennych publikacji z zakresu prawa kanonicznego w ramach Studi Giuridici, autorstwa Angelo Amati zatytułowany: *L'immaturità psico-affettiva e matrimonio canonico (can. 1095, 2-3 CIC)*.

Autorem publikacji jest włoski kapłan, rektor niższego seminarium w Subbiaco, specjalista z zakresu pedagogiki, teologii i prawa kanonicznego. Teoretyczny wykład zawarty w publikacji jest umocniony doświadczeniem praktycznym zdobywanym w aktualnej pracy w Trybunale Apelacyjnym Wikariatu Rzymskiego.

Wydana książka zawiera 216 stron: wstęp, 11 rozdziałów i zakończenie.

Wstęp napisany przez samego Angelo Amati poprzedzony jest krótką prezentacją autorstwa arcybiskupa Gianfranco Girottiego, regenta Penitencjarii Apostolskiej. Niektóre rozdziały podzielone są na punkty i podpunkty, w zależności od treściowej zawartości; są to rozdziały: 1, 5, 6 i 8 z odpowiednim ich zatytułowaniem. Pozostałe, o numerach: 2, 3, 4, 7, 9, 10 i 11 zawierają w sobie wyłącznie punktację numeryczną i alfabetyczną odnośnych akapitów. Strony 3-4 tradycyjnym zwyczajem Studi Giuridici prezentują wykaz wszystkich opublikowanych dotychczas w niniejszej serii pozycji książkowych. Na końcu książki (s. 195-212) znajduje się bibliografia podzielona na: źródła, wyroki Roty Rzymskiej i tzw. studia; oraz spis treści (s. 213-215).

Autor we wstępie nie zaznacza wprost do kogo adresuje przedmiotową pozycję. Sygnalizuje współczesne źródła kryzysów małżeńskich oraz opisuje przyczyny i podstawy zaburzeń natury psychicznej leżącej u ich podstaw. Niniejszą prezentację osadza na praktyce trybunałów kościelnych w orzekaniu nieważności związków małżeńskich, w oparciu o przyczyny korelatywne z kan. 1095 n. 2-3. Należy zatem założyć, iż nie jest to dzieło, które predestynuje do rangi podręcznika akademickiego, lecz jest wyraźnie ukierunkowane jako praktyczna po-

moc dla pracowników sądów kościelnych. Co najwyżej, w bardzo wąskim zakresie tematycznym, może służyć pracownikom naukowym, jako pomoc przy publikacji artykułów specjalistycznych czy pisaniu prac naukowych wyższego stopnia (doktoraty, habilitacje).

Dzieło zostało napisane w języku włoskim. Odnosząc się do tego faktu należy podkreślić, iż nie jest to język banalny i potoczny, ale zarazem nie jest to język ze skomplikowanymi składniami gramatycznymi i z wydumanym słownictwem, które wymagałoby spędzenia wielu godzin ze słownikiem i tabelami gramatycznymi. Dla autora niniejszej recenzji, który operuje językiem włoskim na poziomie średniozaawansowanym (ocena subiektywna) zapoznanie się z treścią nie stanowiło poważnych trudności. Taki zabieg stylistyczno-gramatyczny dobrze świadczy o Autorze, który jako cel postawił sobie merytoryczną, przystępną prezentację zagadnienia niedojrzałości psycho-afektywnej, a nie studium italianistyki, co – niestety z przykrością trzeba zauważyć – nie jest rzadkością w takich opracowaniach. Oczywiście, specjalistyczne słownictwo z zakresu psychiatrii czy psychologii, którego w książce jest sporo, wymaga od czytelnika sięgnięcia do źródeł z zakresu etymologicznego i tematycznego poszczególnych pojęć, jednak stanowi ono ogólnosiwiatowy dorobek tych dziedzin.

Struktura przedmiotowej publikacji zdaje się składać z trzech bloków tematycznych. Rozdziały od 1 do 5 stanowią część prawno-historyczną podstaw regulacji kan. 1095 KPK. Autor omawia w niej w szerokim zakresie kwestię formowania się instytucji małżeństwa w obszarach różnych systemów prawnych. Rozpoczyna od rzymskiego prawa małżeńskiego, następnie dotyka kwestii formowania się doktryny katolickiej o małżeństwie w pierwszych wiekach analizując naukę Ojców Kościoła (św. Augustyna), czasy średniowiecza (Hugo od św. Wiktora, Gracjana, Piotra Lombarda, Bonawenturę, św. Tomasza z Akwinu, spór szkoły Bolońskiej i Paryskiej), regulacje Soboru Trydenckiego, aż do teorii zawartych w Katechizmie Rzymskim (1874 r.) i nauki papieża Leona XIII (1880 r.). Tym samym, w kolejnych rozdziałach, przechodzi Autor do analizy instytucji małżeństwa w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r., aż do Soboru Watykańskiego II (rozdział 2), prezentacji doktryny soborowej o małżeństwie i jej wpływu na Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. (rozdział 3). W rozdziale 4 podaje w bardzo skrótowej formie trzy zasadnicze przyczyny wpływające na nieważność małżeństwa, by w rozdziale 5 opisać źródła przedkodeksowe, które ściśle wpłynęły na pojawienie się w KPK kan. 1095.

Zasadniczo nietrudno zauważyć, iż poczynione przez Autora zabiegi analizy historycznej są niezwykle syntetyczne, ogólne, o elementarnym zakresie wiadomości historycznych. Autor przedmiotowej recenzji uważa, iż są one zbędne, gdyż po pierwsze nie pogłębiają wiedzy historycznej – są zbyt ogólne, po drugie w niewielkim zakresie korespondują z tematyką poruszoną w dalszej części książki i jasno określona w tytule. Gdyby recenzowana pozycja książkowa rozpoczęła się od tematyki rozdziału 5, czytelnik niewiele by stracił nie zaznajamiając się z treścią, która znajduje się na stronach od 19 do 63.

Niezwykle interesująco przedstawia się natomiast obszerny rozdział 6 (s. 77 – 110), który wyraźnie ma charakter teoretyczno-medyczny, na co wskazuje sam tytuł: *La persona umana: concetto psicologico e maturità affettiva. (Osoba ludzka: koncepcja psychologiczna, a dojrzałość afektywna – tłum. własne)*. I tu pojawia się zaskoczenie, gdyż znajdujące się pod tytułem rozdziału nazwiska: Tonino Cantelmi i Martina Aiello wskazują na innych autorów niż Angelo Amati. Absolutnie nie świadczy to negatywnie o Autorze, wręcz przeciwnie suponuje to, że Autor podszedł do niniejszego opracowania bardzo poważnie korzystając z doświadczenia wybitnych specjalistów. Tonino Cantelmi jest bowiem chirurgiem medycznym, specjalistą z zakresu psychiatrii, psychoterapeutyki, profesorem psychopatologii na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie, wykładowcą na Uniwersytecie *Regina Apostolorum* i dyrektorem Instytutu Psychoterapii Interpersonalno-Kognitywnej w Rzymie. Martina Aiello natomiast jest doktorem psychologii i psychoterapii oraz współpracownikiem w Instytucie Psychoterapii Interpersonalno-Kognitywnej w Rzymie.

Autorzy 6 rozdziału skupiają swoją uwagę najpierw na koncepcji osobowości, jej formowaniu się, ewolucji i rozwoju. Omawiają ciekawe typy osobowości: homofoniczną, perfekcjonistyczno-niejasną, depresyjną i perfekcjonistyczno-obsesyjną. Dokonują próby opisu dojrzałości afektywnej, by przejść do patologii psychiatrycznych, wśród których wymieniają: zaburzenia humoru, schizofrenię, zaburzenia sfery seksualnej, niekontrolowanych odruchów, uzależnienie toksyczne i alkoholizm oraz inne zaburzenia osobowości. Z płaszczyzny procesowo-sądowej poruszone zagadnienia stają się niezwykle cennym materiałem podczas formułowania uwag obrońcy węzła małżeńskiego lub dla sędziów przy redakcji wyroków.

Jeszcze ciekawsze stają się kolejne trzy rozdziały (7-9), w których już sam Autor (Angelo Amati) dokonuje aplikacji powyższych zagad-

nień medycznych na grunt całego kan. 1095 KPK. Każdy z rozdziałów odpowiada jednemu numerowi kan. 1095 KPK. Dla zobrazowania metody i treści warto zaznaczyć, iż w w/w rozdziałach znalazły się między innymi takie zagadnienia jak: podstawy dojrzałości afektywnej, niedojrzałość w odniesieniu do prawa kanonicznego, zagadnienie trwałości i czasowości oraz względności i absolutności niezdolności do podjęcia i wypełnienia istotnych obowiązków małżeńskich, regulacje prawne co do niezgodności charakterów.

Rozdział 10 porusza zagadnienie udziału biegłych w sprawach o nieważność małżeństwa oraz nauczanie i przemówienia papieży oscylujące w tej orbicie. Przytaczane wypowiedzi nie tylko z pontyfikatu Wielkiego Papieża Jana Pawła II, lecz również Benedykta XVI i to z początku roku 2009 świadczą, iż pozycja książkowa jest nie tylko aktualna, lecz również kompleksowa.

Wreszcie ostatni rozdział (11) bardzo syntetycznie omawia kwestię zdjęcia klauzuli nakładanej przy rozpatrywaniu spraw z kan. 1095 KPK.

Układ poszczególnych rozdziałów oraz samej ich materii jest niezwykle klarowny. Bardzo łatwo można poruszać się w poszukiwaniu poszczególnych zagadnień. Materia nie jest rozproszona, lecz omawiana w konkretnych rozdziałach, punktach i podpunktach. O naukowym walorze recenzowanej pozycji świadczą przypisy. W dużej mierze odnoszą się one do dokumentów Kościoła, prawych i teologicznych oraz do dzieł światowej sławy kanonistów, specjalistów z zakresu medycyny i teologów.

Z przypisami koresponduje niezwykle bogata bibliografia. Zawiera 18 stron (s. 195-212) – to sporo. Jest niezwykle przejrzysta, jasna i czytelna. Bez problemu odnajduje się szczegółowe informacje o pozycjach znajdujących się w przypisach.

Podsumowując należy podkreślić, iż z zamierzonego zadania Autor wywiązał się solidnie. Powstała dobra, kompleksowa pozycja traktująca o zasygnalizowanym w tytule zagadnieniu. Bez wątpienia można polecić ją pracownikom trybunałów kościelnych oraz profesorom wydziałów prawa kanonicznego jako uzupełnienie lub poszerzenie tematyki wykładowej. Nie ma wątpliwości, iż szczególnie rozdziały od 5 do 11 mogą służyć jako uzupełnienie materii wykładowej lub materiał źródłowy do artykułów.

Norma, a ściślej normy kan. 1095 KPK obrosły już w nieprzebraną literaturę, tak liczną, że nowe publikacje bierze się do ręki nie tyle

z zaciekawieniem, ile ze zobojętnieniem. Kolejne książki, o odmien-nych konfiguracjach tytułów i podobnej, często niewiele wnoszącej treści obciążają półki bibliotek, rzadko można jednak natknąć się na takie, które rozwijają kanonistykę lub praktycznie wpływają na pracę trybunałów kościelnych. Bez wątpliwości można stwierdzić, iż publikacja Angelo Amati, *L'immatùrità psico-affettiva e matrimonio canonico* (can. 1095, 2-3 CIC), należy do tych drugich, wartościowych. Przynosi ona jednak ze sobą pewną dozę nostalgii, smutku i fundamentalnego pytania: dlaczego na gruncie polskiej kanonistyki nie powstają takie dzieła, a jeżeli powstają to niezwykle rzadko? Potrafią kanoniści włoscy skupieni wokół uniwersytetów rzymskich, mogą prawnicy hiszpańscy z prężnym ośrodkiem w Pampelunie, nie mogą kanoniści polscy? Odpowiedź chyba nasuwa się sama. Jak mogą, skoro większość z nich, po wielu latach studiów specjalistycznych i sporym wysiłku intelektualnym trafia do pracy niezwiązanej z tym, czemu mogliby się poświęcić. Ale to już nie jest kwestia tego, o czym traktował Angelo Amati, gdyż tamto odnosiło się wyłącznie do nieważności małżeństwa.

ks. Bartosz Nowakowski